

درس چهارم

۱- اهمیت مطالعه ناهمواری ها را بنویسید.

شناسایی و مطالعه ناهمواری های کنونی کشور و سرگذشت تغییرات آنها میتوانیم برای آینده، برنامه ریزی دقیق تری داشته باشیم.

۲- پراکندگی جغرافیایی نواحی کوهستانی کشور چگونه است؟

بخش زیادی از سرزمین ما را نواحی مرتفع و کوهستانی تشکیل می دهد. اگرچه ارتفاع کوه ها در بعضی جاها کم تر و در برخی مناطق بیشتر است؛ به نظر می رسد کوه ها، نواحی شمالی، شمال غربی، غربی، شرق و نواحی پراکنده ای از مرکز کشور را دربر گرفته است.

۳- تاثیر ناهمواری های کشور بر زندگی مردم را بنویسید.

این ناهمواری ها گاه در طول تاریخ، مانع ورود مهاجمان به سرزمین ما شده، و علاوه بر آن در تشکیل اجتماعات انسانی و نوع زندگی مردم بسیار تأثیر گذار بوده است.

۴- اهمیت دشت ها را بنویسید.

در حد فاصل مناطق کوهستانی و گاه در درون کوهستان ها، دشت ها واقع شده است. دشت ها محل های مناسبی برای فعالیت های کشاورزی و دیگر فعالیت های اقتصادی است. برخی از این دشت ها مرتفع و برخی پست و کم ارتفاع است. وجود آب در دشت ها از عوامل مهم فعالیت های زندگی آنجا است.

۵- اهمیت جلگه ها را بنویسید.

در جلگه ها، رودهایی که از کوه ها سرآزیر می شوند به سوی دریاها و دریاچه ها جریان می یابند و منابع آب قابل توجهی ایجاد می کنند که شهرها و روستاها در کناره های آنها مستقر می شود. در جلگه های سواحل دریای خزر، صدها رود بزرگ و کوچک از دامنه های شمالی البرز و دامنه های شرقی کوههای تالش به دریای خزر جریان می یابد و در جلگه های خلیج فارس و دریای عمان

نیز رودهای فصلی یا دائمی، آب را به سوی این دریاها هدایت میکند. سکونت گاه های بسیاری بر این جلگه ها و کناره رودها، استقرار یافته است.

۶- شکل امروزی ناهمواری های ایران مربوط به کدام دوران زمین شناسی است؟

اواخر دوران سوم زمین شناسی (سنوزوئیک)

۷- در کدام دوران زمین شناسی ناهمواری های ایران شکل نهایی یافت؟

دوره کواترنز

۸- عوامل تغییر شکل ناهمواری های ایران بعد از کواترنز را بنویسید.

بعد از کواترنز ناهمواری ها تحت تأثیر عوامل فرسایش تغییر شکل می یابند. این عوامل (آب های روان، باد، اختلاف دما) به همراه عملکرد انسان، که با بهره برداری های گوناگون خود از محیط، سرعت تغییرات را افزایش داده است، موجب تغییر شکل ناهمواری های ایران شده است.

۹- تقسیمات ناهمواری های ایران ذت بنویسید.

- سرزمین های کوهستانی که اغلب بیش از هزارمتر از سطح دریاهای آزاد ارتفاع دارند.
- سرزمین های هموار که شامل دشت ها و جلگه های کم ارتفاع در نواحی داخلی یا سواحل دریاهای می شوند.

۱۰- مهم ترین کوه های منطقه کوهستانی آذربایجان را نام ببرید.

دو رشته کوه ارسباران (قره باغ) در شمال و رشته کوه مرزی ایران و ترکیه (مانندقله آرات) شمال و غرب این منطقه را دربر گرفته است. علاوه بر این کوه ها، دو توده کوهستانی مهم دیگر، به نامهای سهند و سبلان بر اثر فوران آتشفشانی در این منطقه وجود دارند.

۱۱- ویژگی های کوه های تالش را بنویسید.

کوهستان تالش با جهت شمالی - جنوبی، منطقه آذربایجان را از کناره های دریای خزر جدا کرده است. شیب عمومی این کوه ها به سمت خزر بیش از منطقه آذربایجان است و آب های جاری از آنها با سرعت به دریای خزر، وارد می شود. بلندترین قله آن آق داغ نام دارد.

۱۲- ویژگی های منطقه کوهستانی البرز را بنویسید.

-کوه های البرز از تنگ منجیل شروع شده و در امتداد غربی - شرقی تا کوه های شاهکوه در نزدیکی شاهرود و دره خوش بیلاق ادامه دارند .

-دامنه های این کوه ها معمولاً به سمت شمال و یا جنوب است و در آن دره های وسیع و عمیقی هست، که رودهایی چون چالوس و هراز در آنها جریان دارد .

-بخش بزرگی از این چین خوردگی وسیع، حاصل کوه زایی(چین خوردگی) مواد رسوبی طی میلیون ها سال است.

-فعالیت های آتش فشانی در دوره کواترنر سبب شکل گیری قلّه دماوند در این رشته کوه شده است.

- مراکز جمعیتی بسیاری در امتداد کوهستان های البرز مستقر شده است و یکی از کانون های عمده فعالیت های اقتصادی کشور به شمار می رود.

۱۳- علل ناپایداری منطقه کوهستانی البرز را بنویسید.

-گسترش شهرهای پررونق اقتصادی مثل تهران، کرج،

-احداث جاده های ارتباطی (شوسه و راه آهن)،

-احداث سدها و هدایت رودخانه ها و بهره برداری از آنها،

- گسترش فعالیت های کشاورزی گوناگون و بهره برداری از معادن فراوان کوههای البرز، ناهمواریهای این منطقه کوهستانی را به شکلی ناپایدار درآورده است.

۱۴- پیامدهای ناپایداری منطقه کوهستانی البرز را بنویسید.

مجموع این فعالیت ها سبب شده است دامنه ها و دره ها، دشت ها و رودخانه های این منطقه کوهستانی طی چند دهه، چهره دیگری به خود بگیرد و گاه، مخاطراتی همچون ریزش و لغزش در جاده ها و دامنه ها، لرزش های خفیف و گسترده، طغیان رودها و بروز سیلاب و همانند آنها حادث شود.

۱۵- ویژگی های کوه های خراسان شمالی را بنویسید.

- این کوه ها به شکل منظم و موازی در شمال شرقی ایران قرار دارند .

- از رشته کوه های مهم کوههای شمال خراسان، می توان هزار مسجد، آلاداغ و در اطراف نیشابور، بینالود را نام برد.

۱۶- ویژگی های رشته کوه زاگرس را بنویسید.

- چین خوردگی های دیواره مانندی با دره های موازی و به طول صدها کیلومتر

- چشم انداز نواحی کوهستانی غربی کشور از کردستان با جهت شمال غربی - جنوب شرقی تا تنگه هرمز را تشکیل داده است.

۱۷- عوامل پیدایش رشته کوه زاگرس را بنویسید.

- رشته کوه زاگرس از برخورد دو صفحه شبه جزیره عربستان و صفحه اوراسیا به وجود آمده است.

- این چین خوردگی ها پس از تشکیل، به حالت اولیه باقی نماند و طی میلیونها سال به علت فرسایش تغییر شکل یافته است.

۱۸- گنبد نمکی را تعریف کنید .

لایه های نمک به شکل گنبدهایی بین لایه های رسوبی قرار گرفته است.

۱۹- عوامل طبیعی تغییر دهنده رشته کوه زاگرس را بنویسید.

- رودهای بسیاری از زاگرس سرچشمه میگیرد. جریان آب در این رودها به علت تغییرات اقلیمی، دچار نوساناتی شده و از حالت منظم به حالت نامنظم و طغیانی تغییر شکل داده است. ریزش های جوی شدید، کوه ها رامیفرساید و مواد آن در دسترس این رودها قرار میگیرد. به نظر میرسد طی سه دهه اخیر، طغیان در رودهای حوضه زاگرس بیش از گذشته شده و در پی آن، حمل رسوب توسط رودها به تشکیل شکل های جدیدی از ناهمواری منجر شده است.

- گرد و غبار از دیگر عواملی است که هم طبیعت و هم انسان در منطقه زاگرس در ایجاد و گسترش آنها مؤثر است. طی سی سال اخیر، وقوع توفان ها در این منطقه بیشتر شده است و انتظار می رود در استانهای زاگرسی (مثل خوزستان، لرستان و ایلام) افزایش یابد.

۲۰- عوامل انسانی تغییر دهنده رشته کوه زاگرس را بنویسید.

-بر روی رودهای حوضه زاگرس، سدهای متعدد احداث شده است. این سدها برای جلوگیری از طغیان، تولید برق آبی، تنظیم آب مورد نیاز برای آبیاری اراضی کشاورزی، استفاده های صنعتی و یا تأمین آب مورد نیاز شهرها و روستاها احداث شده است. به نظر می رسد برخی از این سدها در محل های مناسبی احداث نشده است (مثل سد گتوند که در محل گنبدهای نمکی احداث شده است). این امر باعث تغییر کیفیت آب رودها شده است .

-همچنین شهرهای متعددی در کناره رودها گسترش یافته است که باعث برهم خوردن تعادل جریان رودها بر اثر دستکاریهای انسانی (مثل دیواره بندی، مجراسازی، پل سازی، پوشاندن روی رودها و ورود فاضلابهای شهری) در نواحی شهری شده و رودها را وادار کرده است که در مناطق شهری از بستر تعیین شده تجاوز کند و طغیان یا سیلاب را به شهرها تحمیل نماید. نمونه های متعددی از این سیلاب ها در زاگرس در استانهای لرستان و ایلام طی سالهای اخیر مشاهده شده است .

-افزایش رسوبات، سبب گسترش «سیلاب دشت ها» می شود، و مجاری رودها را دچار تغییر میکند .

-احداث جاده ها، از بین بردن جنگل ها و استفاده نامناسب از اراضی کشاورزی در نواحی شهری و روستایی زاگرس همراه با گسترش شهرها و روستاها به ضرر دامنه ها، دره ها و دشت ها بوده است و از دیگر عوامل انسانی تغییر شکل ناهمواری ها در زاگرس، طی پنجاه سال اخیر به شمار می آید.

۲۱- موقعیت جغرافیایی کوه های مرکزی ایران را بنویسید.

اگر سه نقطه کوه جُعَتای در خراسان رضوی، گردنه اوج در استان همدان و قله کوه بزمان یا خضر زنده در سیستان و بلوچستان را به یکدیگر وصل کنید، مثلثی تشکیل میشود که سایر ناهمواری های کشور در آن قرار دارد.

۲۲- انواع ناهمواری های مناطق مرکزی ایران را بنویسید.

-بخشی به شکل رشته کوه که به آن ها کوه های مرکزی (رشته کوه مرکزی) گفته میشود.

-برخی توده های نفوذی آذرین که به آنها کوه های منفرد مرکزی می گویند.

۲۳- منطقه مکران در کجا قرار دارد؟

در جنوب استان سیستان و بلوچستان و اطراف چاله جازموریان در کرمان و استان هرمزگان (سواحل دریای عمان) منطقه مکران واقع شده است

۲۴- رشته کوه بشاگرد در کجا قرار دارد؟

در منطقه مکران کنار دریای عمان

۲۵- در منطقه مکران کدام رشته کوه قرار دارد؟

بشاگرد

۲۶- کوه های مریخی در کجا قرار دارد؟

در شرق بندرچابهار کنار دریای عمان

۲۷- کوه های مریخی چگونه پدید آمده اند؟

دراثر فرسایش، شکل های زیبایی با دره ها، چاله ها و گودال های عمیق ایجاد کرده است.

۲۸- گل فشان ها در کجا قرار دارند؟

در استان های هرمزگان و بلوچستان جنوبی در فاصله این ناهمواری ها تا دریای عمان

۲۹- علت فعالیت گل فشان ها چیست؟

علت فعالیت این چشمه های جوشان، فعالیت های زمین ساختی است.

۳۰- ارزش های اقتصادی نواحی کوهستانی را بنویسید.

-ذخایر آب

- معدن و ذخایر طبیعی

-دامپروری

-تعدیل آب وهوا

-محل سرچشمه رودها

۳۱-انواع سرزمین های هموار را نام ببرید.

دشت ها وجلگه ها

۳۲-عوامل پیدایش دشت ها را بنویسید.

دشت ها به دو صورت شکل گرفته است؛ یکی اینکه عوامل فرسایشی مانند باد و باران ناهمواری را هموار کرده است و دیگر اینکه مواد حاصل از فرسایش بین کوهها، رسوب کرده و سطح همواری را به وجود آورده است.

۳۳-ارزش اقتصادی دشت ها را بنویسید.

-جاذبه های گردشگری

-استفاده از انرژی پاک، مانند انرژی خورشید و باد

-گذران اوقات فراغت به دلیل مناسب بودن برای رصد ستارگان، کویرنوردی و برگزاری مسابقات ورزشی

-معادن گچ، نمک و مصالح ساختمانی

۳۴-چرا جمعیت درجلگه ها زیاد است؟

جلگه ها به دلیل حاصلخیز بودن خاک، جمعیت زیادی را در خود جای می دهد.

۳۵-عوامل طبیعی تغییردهنده جلگه ها را بنویسید.

-حرکات دریا (جزر و مد، توفان های دریایی / سونامی، جریان های دریایی و نوسانات عمومی آب دریاها) از جمله عوامل طبیعی است که خواه ناخواه، مرتباً مناطق ساحلی و زمین شکل های آن را تغییر می دهد .

رودهای طغیانی که به دریاها می ریزد نیز نهشته ها و آبرفت های فراوانی را بر جلگه های ساحلی، تحمیل و مرتباً مکان و وسعت جلگه ها را دچار تغییر می کند.

۳۶- عوامل انسانی تغییر دهنده جلگه ها را بنویسید.

-انسان در نواحی ساحلی با اسکله سازی، بندرسازی، دیواره سازی ساحلی، احداث جاده روی جلگه های ساحلی، تغییر در پوشش گیاهی و بهره برداری وسیع از آن و گسترش شهرها و روستاها به ضرر از بین رفتن اراضی کشاورزی و جنگلی، تغییرات وسیعی در نواحی ساحلی ایران ایجاد می کند و باعث می شود که طی چند دهه، چهره زمین در این مناطق تفاوت های اساسی کند.

۳۷- ارزش اقتصادی جلگه ها را بنویسید.

جلگه ها مکان مناسبی هستند برای فعالیت های زراعی مانند کشت برنج و چای و از نظر فعالیت های گردشگری هم اهمیت دارند.

۳۸- اهمیت جلگه های شمالی و جنوبی کشور را بنویسید.

در جلگه جنوبی کشور، وجود تنگه هرمز و سواحل طولانی، امکانات حمل و نقل کالا و مسافر و صید ماهی را فراهم می آورد. در سواحل شمالی نیز حمل و نقل و صید ماهیان خاویار در جریان است. منابع و ذخایر غنی ذغال سنگ، نفت و گاز در مجاورت جلگه ها سبب جلب جمعیت شده است. چشم اندازهای زیبای طبیعی سواحل شمال و جنوب، همه ساله در فصل مناسب، پذیرای مسافران زیادی است. علاوه بر آن، جزایر جنوبی کشور از نقاط دیدنی است.